

BORSA İSTANBUL(BİST) ŞİRKETLERİNİN 2019 YILINDAKİ DENETİM GÖRÜŞLERİ, BAĞIMSIZ DENETÇİ RAPORLARINDA VERİLEN GÖRÜŞÜN DAYANAĞI VE KİLİT DENETİM KONULARININ İNCELENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA*

Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN**

Arş. Gör. Gökhan KILIÇ***

Makale Gönderim Tarihi : 28.04.2021 / Kabul Tarihi : 03.06.2021

Makale Türü: Araştırma

ÖZ

Bağımsız denetim raporları, işletmelerin yatırımcıları ile iletişim sağlamak amacıyla kullandığı araçlardan bir tanesidir. Geçmişten günümüze yatırımcılara aktarılan bilgilerin kalitesinden ve yatırımcıları gerçekten doğru yönlendirip yönlendirmediği ile ilgili hem akademik dünyada hem de uygulama dünyasında birçok tartışma mevcuttur. Geçmişte birçok yatırımcı kayıplarından dolayı bu raporları hazırlayan denetçileri sorumlu tutmuştur. Ancak günümüzde yayımlanan bağımsız denetim standartları ve denetim şirketlerinin gözetimi ile birlikte raporların kalitesi her geçen gün artmaktadır. Çalışmamızda Borsa İstanbul (BİST) kapsamında yer alan işletmelerin bağımsız denetim raporları incelenmiştir. Bu raporlarda yer alan bağımsız denetçi görüşleri, kilit denetim konuları, olumlu görüş dışında görüş alanların görüş dayanakları ve görüşü veren bağımsız denetçiler istatistiksel olarak incelenmiş, elde edilen sonuçlar yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Denetim, Bağımsız Denetim, Denetim Görüşleri, Kilit Denetim Konuları

JEL Sınıflandırması: JEL-M42

* Bu çalışmanın veri toplama aşamasında Muhasebe-Finansman doktora programındaki Uluslararası Bağımsız Denetim Standartları dersi alan Ahmet Gökhan ŞAHİN, Devrim AKALIN, Gül Kurnaz ARSLAN, Nergiz İPEK ve Hakan İNCE isimli öğrencilerden faydalanılmıştır.

** Başkent Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi, Muhasebe ve Finansal Yönetim Bölümü, nakdogan@baskent.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8168-6152>

*** Başkent Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi, Muhasebe ve Finansal Yönetim Bölümü, gokhankilic@baskent.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-0605-2798>

THE INVESTIGATION OF AUDITOR'S OPINION, ITS BASIS AND KEY AUDIT MATTERS: EVIDENCE FROM BIST COMPANIES IN 2019**ABSTRACT**

Independent audit reports are one of the tools that companies use to communicate with their investors. In the academic world and in the world of practice there are many debates about the quality of the information conveyed to investors from past to present and whether it really guides investors both. In the past, many investors held auditors who prepared these reports responsible for their losses. However, with the independent auditing standards introduced today, the quality of the reports is increasing day by day. In our study, the independent audit reports of the companies in Borsa Istanbul (BIST) were examined. The opinions of the independent auditors included in these reports, the key audit matters, the opinion bases of those who have opinions other than the positive opinion, and the independent auditors who gave the opinion were analyzed statistically and the obtained results were interpreted.

Keywords: Audit, Independence Audit, Audit Opinions, Key Audit Matters

JEL Classification: JEL-M42

1. GİRİŞ

Halka açık işletmeler kendileri ile ilgili bilgilerini, bilgi doğduğu anda paylaşmak durumundadır. Bunun nedeni ise hem paydaşların hem de üçüncü tarafların bilgi gereksinimidir. Ekonomik kararlar alınırken bu bilgiler, finansal bilgi kullanıcısı için hayati önem taşımaktadır. Bu işletmelerin günlük paylaştığı bilgilerin dışında üçer aylık dönemlerde finansal tablolarını ve bağımsız denetçi raporlarını paylaşmaktadırlar. Bu raporlarda yer alan bilgiler de yine finansal bilgi kullanıcısı için önem arz etmektedir. Bu bilgilerin analizinin sonucuna göre finansal bilgi kullanıcısının alacağı ekonomik kararlar etkilenecektir. Ayrıca bağımsız denetim raporlarında yer alan kilit denetim konuları da önem arz etmektedir. Kilit denetim konuları bilgi kullanıcısına o işletmeyle ilgili bir ekonomik karar alacağı zaman üstünde durması gereken önemli kısımları belirtmektedir.

Bu çalışma kapsamında öncelikle bağımsız denetimin içeriği ve Bağımsız Denetim Standartları'nın görüş bildirme ile ilgili standart hükümleri incelenecektir. Ayrıca, konu ile ilgili olması açısından Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan denetim görüşüne ilişkin düzenlemeler de ele alınacaktır. Çalışmanın son bölümünde ise, BIST şirketlerinin 2019 yılındaki denetim firmalarının, denetim görüşlerinin, görüşlerin dayanağının ve kilit denetim konularının detaylı analizi yapılarak sonuçları değerlendirilecektir.

2. Bağımsız Denetim ve Bağımsız Denetim Standartları (BDS)

Bağımsız denetim, bir işletmenin yıllık finansal tablo ve diğer finansal verilerinin, tablo ve bilgiler için belirlenmiş kriterlere uygunluğunu ve doğruluğunu sağlayabilecek yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının elde edilmesi amacıyla uygulanır. Bağımsız denetimin yapılabilmesi için, öncelikle Kamu

Gözetim Kurumu tarafından verilen yetkiye sahip olmak gerekir. Ayrıca bağımsız denetimi yapacak kişilerin de bağımsız denetçi unvanına sahip olması gerekir. Denetimin amacı, sunulan finansal tabloların doğru hazırlanıp hazırlanmadığının ortaya konulmasıdır. Bağımsız denetim raporları finansal bilgi kullanıcılarının ekonomik kararlarını etkileme gücüne sahiptir. Bu nedenle bu tablolara duyulan güvenin sarsılmaması için bu denetim süreci ve denetim sürecini belirleyen standartların uygulanması büyük önem arz etmektedir. Finansal tablolarda yer alan bilgilerin gerçeğe uygun olup olmadığı konusundaki yargı, bağımsız denetim sürecini yöneten sorumlu denetçi tarafından verilir. Sorumlu denetçi yargısına ulaşırken, yani önemli bilgilerin gerçeğe uygunluğunu tespit ederken denetim kanıtlarını kullanır. Bu süreç ve kanıtların ışığında sorumlu denetçi finansal tabloların hata veya hile kaynaklı önemli bir yanlışlık içerip içermediğine ilişkin makul güvence elde eder ve finansal tabloların geçerli kavramsal çerçeve ve standartlara uygun olarak oluşturulup oluşturulmadığına dair görüş bildirir(BDS 200).

Makul güvencenin elde edilemediği ve denetçi raporundaki sınırlı olumlu görüşün (şartlı görüşün), finansal tabloların hedef kullanıcılarına yapılacak bildirim açısından, yetersiz kaldığı tüm durumlarda, BDS'ler denetçinin görüş bildirmekten kaçınmasını veya mevzuata göre çekilmenin mümkün olması durumunda denetimden çekilmesini gerektirir(BDS 200).

2011 yılında kabul edilen 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) madde 397'de "Dördüncü fıkra uyarınca denetime tabi olan anonim şirketlerin ve şirketler topluluğunun finansal tabloları, denetçi tarafından, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunca (KGK) yayımlanan uluslararası denetim standartlarıyla uyumlu Türkiye Denetim Standartlarına göre denetlenir. Yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu içinde yer alan finansal bilgilerin, denetlenen finansal tablolar ile tutarlı olup olmadığı ve gerçeği yansıtıp yansıtmadığı da denetim kapsamı içindedir. Denetime tabi olanlar, hazırlanmış olan finansal tablolarının denetimden geçip geçmediğini, denetimden geçmiş ise denetçi görüşünü ilgili finansal tablonun başlığında açıkça belirtmek zorundadır. Bu hüküm, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu için de uygulanır. Denetime tabi olduğu hâlde, denetletirilmemiş finansal tablolar ile yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, düzenlenmemiş hükmündedir. 398'inci madde kapsamında denetime tabi olacak şirketler Cumhurbaşkanınca belirlenir." hükmü getirilmiştir. TTK'nın 403/1'de, bağımsız denetçi, yürüteceği denetimin sonucunu, raporun görüş kısmında açıklamak durumundadır. Burada ifade edilecek görüş, KGK'nın düzenleyeceği hükümler çerçevesinde, yürütülen denetimin konusunu, içeriğini, niteliğini ve de yapılan ilave çalışmaları kapsamaktadır.

Bağımsız denetime ve denetim standartlarına bir bütün olarak baktığımızda, ülkemizde bağımsız denetim öncelikle TTK'nda düzenlenmiş bir konudur. TTK uyarınca öngörülen bağımsız denetim alanını düzenlemek üzere oluşturulan KGK ise, alanında uluslararası gelişmelerin gereği olarak, bağımsız denetim alanında kamu gözetimi yapmak ve böylece bağımsız denetimde uygulama birliğini, gerekli güveni ve kaliteyi sağlamak ve Uluslararası Denetim Standartlarıyla uyumlu Türkiye Denetim Standartlarını (TDS/BDS) oluşturmak ve yayımlamak görevini üstlenmiştir. Şu ana kadar yayınlanan denetim standartları; Genel İlke ve Sorumluluklar, Risk Değerlendirmesi ve Değerlendirilmiş Risklere Verilecek Karşılıklar, Bağımsız Denetim Kanıtları, Başkalarının Çalışmalarının Kullanılması, Bağımsız Denetimin Sonuçları ve Raporlaması başlıklarında toplanmış olup toplam 37 adettir. Yapılan bütün denetim çalışmaları ve sonuçları, bahsedilen BDS'lere uyum olarak yürütülmektedir.

3. Denetim Görüşü ve Görüşün Dayanağı

Denetçi, denetim süreci sonucunda, denetim görüşüne ilişkin değerlendirmesini yaparken “finansal tablolarda sunulan bilgilerin ihtiyaca uygun, güvenilir, karşılaştırılabilir ve anlaşılabilir olup olmadığını” değerlendirmektedir. Bunun sonucunda “Denetçi, finansal tabloların tüm önemli yönleriyle geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına ilişkin bir görüş oluşturur. Söz konusu görüşü oluşturmak için denetçi, bir bütün olarak finansal tabloların hata veya hile kaynaklı önemli yanlışlık içerip içermediğine ilişkin makul güvence elde etmiş olup olmadığı konusunda bir sonuca varır”(BDS 700, pr.10-11).

Bunun yanında, denetimin sonucu, denetim raporunda ayrı bir başlık altında açıklanmaktadır ve yine yakın zamanda yürürlüğe giren BDS 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi standardı gereği “Kilit Denetim Konuları” bildirilmesi zorunludur. Kilit denetim konularının bildirilmesi BDS 700 standardında “6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu uyarınca yapılan bağımsız denetimlerde denetçi, denetime tabi tüm şirketlerin finansal tablolarının denetiminde, kilit denetim konularını raporunda BDS 701’e uygun olarak bildirir.” şeklinde ifade edilmiştir.

“Denetçi, finansal tabloların, tüm önemli yönleriyle geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak hazırlandığı sonucuna varırsa olumlu görüş verir. Denetçi,

- a) Elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak, bir bütün olarak finansal tabloların önemli yanlışlık içerdiği sonucuna varırsa veya
- b) Bir bütün olarak finansal tabloların önemli yanlışlık içermediği sonucuna varmak için yeterli ve uygun denetim kanıtını elde edemezse, BDS 705 uyarınca raporunda olumlu görüş dışında bir görüş verir”(BDS 700, pr.16-17).

“Bir gerçeğe uygun sunum çerçevesinin hükümlerine uygun olarak hazırlanmış olan finansal tabloların, gerçeğe uygun sunum sağlamaması durumunda denetçi; bu hususu yönetimle müzakere eder ve ilgili geçerli finansal raporlama çerçevesi hükümlerine ve söz konusu hususun ne şekilde çözüldüğüne bağlı olarak, BDS 705 uyarınca, raporunda olumlu görüş dışında bir görüş verilmesinin gerekip gerekmediğine karar verir”(BDS700, pr.18).

Olumlu görüş dışındaki görüş türünün belirlenmesinde ise standart aşağıdaki görüş türlerini belirtmiştir(BDS,705,pr.7-8-9):

- (a) Sınırlı Olumlu Görüş((Şartlı Görüş)
- (b) Olumsuz Görüş
- (c) Görüş Vermekten Kaçınma

Denetçi olumlu görüş dışında bir görüş vermesi durumunda, görüş bölümü için duruma göre yukarıda sıralanan “Sınırlı Olumlu Görüş”, “Olumsuz Görüş” veya “Görüş Vermekten Kaçınma” başlıklarından birini kullanır ve BDS 700 uyarınca zorunlu kılınan belirli unsurların yanı sıra bu bölüme olumlu görüş dışındaki bir görüş verilmesine sebep olan hususa ilişkin açıklama ekler(BDS705, pr.20).

Olumlu görüş dışındaki görüş türleri verilirken, olumlu görüş dışında bir görüş verilmesine neden olan hususun niteliğinin, bu hususun finansal tablolar üzerindeki etkilerinin veya muhtemel etkilerinin yaygınlığına ilişkin denetçinin muhakemesi önem taşımaktadır. Eğer finansal tablolar “önemli yanlışlık” içermesine ya da yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edilememişse ancak bu konu önemli ancak yaygın değilse denetçi görüşünü muhakemesine bağlı olarak sınırlı olumlu olarak verebilmektedir. Diğer taraftan önemli yanlışlık önemli ve yaygın ise denetçi görüşünü olumsuz vermekte, önemli ve yaygın olarak yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edilememişse denetçi görüşünü görüş vermektan kaçınma olarak vermektedir.

“Denetçi raporunda, Görüş bölümünün hemen ardından “Görüşün Dayanağı” başlıklı bir bölüm yer alır ve bu bölümde:

- (a) Denetimin Bağımsız Denetim Standartlarına uygun olarak yürütüldüğü belirtilir
- (b) Denetçi raporunda denetçinin BDS’ler kapsamındaki sorumluluklarının açıklandığı bölüme atıfta bulunulur,
- (c) Denetçinin etik hükümler uyarınca, denetimini yaptığı işletmeden bağımsız olduğu ve etiğe ilişkin diğer sorumluluklarını bu hükümlere uygun olarak yerine getirdiği açıklanır.
- (d) Denetçinin; denetim sırasında elde ettiği denetim kanıtlarının, görüşüne dayanak oluşturmak için yeterli ve uygun olduğu kanaatine varıp varmadığı belirtilir”(BDS700, pr.28).

BDS 700 ‘ e göre; “Görüşün Dayanağı bölümü, denetçinin görüşü hakkında önemli bir bağlam oluşturur. Dolayısıyla, denetçi raporunda Görüş bölümünün hemen ardından Görüşün Dayanağı bölümüne yer verilmesi zorunludur”(BDS700, pr.A32)

4. Literatürdeki Çalışmalar

Denetçi görüşü, akademik çalışmalarda önemli bir araştırma konusudur ve geçmiş yıllarda bu konuyla ilgili çalışmalar yapılmış, araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Literatüre baktığımızda, denetçi görüşü ile ilgili olarak en fazla yapılan çalışmalar; görüş türlerinin dağılımı ile ilgilidir. Bunun yanında görüş türlerinin içeriğinin, özellikle de görüşün dayanağı kısmının incelenmesi konusunda yeterli çalışma bulunmamaktadır. Çalışmanın önemi kısmında da ifade edildiği üzere, bu konudaki detaylı çalışmanın, görüş dayanaklarının içeriğinin incelenmesinin gerek literatüre gerekse ilgili kuruluşlara önemli katkılar sunması beklenmektedir.

Literatürde denetim görüşüyle ilgili yapılan çalışmalar aşağıda ifade edilmiştir:

Uyar ve Çelik (2009),” İMKB’nda İşlem Gören Şirketlerin Görüşlerinin ve Denetim Raporlarının Denetim Şirketleri Açısından Araştırılması” adlı çalışmalarında, denetim şirketleri ile denetim görüşleri arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmışlardır.

Akdoğan N, Aktaş M, Gülhan O. (2015). ‘‘Borsa İstanbul’da Bağımsız Denetim Şirketleri ve Bağımsız Denetim Görüşleri Üzerinde Bir İnceleme’’ adlı çalışmalarında denetim görüşlerinin dağılımını ve değişikliklerini incelemişlerdir.

Akdoğan N, Gülhan O, Aktaş M. (2015).” Halka Açık Şirketlerde Bağımsız Denetçi Görüşleri Borsa İstanbul Gözaltı Pazarı Örneği” adlı çalışmada, gözaltı pazarındaki firmaların denetim görüşlerini incelemiştir.

Yaşar (2015),” Olumsuz Denetim Görüşü ve Bağımsız Denetçi Değişikliği Arasındaki İlişki: Borsa İstanbul Sanayi Şirketleri Üzerine Bir Uygulama” adlı çalışmada, olumsuz denetim görüşü ve bağımsız denetçi değişikliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir.

Altaş (2016), Bağımsız Denetim Sonucunda Düzenlenecek Görüş Yazısının Türleri ve Şirket Yönetimine Etkisi adlı çalışmada, denetçi görüş yazısı türleri ve görüş yazılarının şirket yönetimine olası etkilerini incelemiştir.

Kavut ve Güngör (2018), çalışmalarında “Kilit Denetim Konuları standardı ve uygulamasının temel unsurlarını” açıklamışlardır. BİST-100 Şirketlerinin 2017 faaliyet yılı bağımsız denetim raporlarında bildirilen Kilit Denetim Konularının, içerikleri açısından analizini yapmışlardır.

Sekizsu ve Ertaş (2018), çalışmalarında bağımsız denetimde uygulanan Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından yayınlanan Denetim Standartları’ndan, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGGK) tarafından yayınlanan Türkiye Denetim Standartları’na (TDS) geçiş yılı olan 2013 ve 2014 yılında Borsa İstanbul’da işlem gören şirketlerin denetim raporları ve bu raporlarda yer alan denetim görüşlerini incelemiştir.

Cengiz vd. (2017), çalışmalarında 2010-2014 yılları arasında Borsa İstanbul (BIST) imalat sektöründe faaliyet gösteren 90 şirketin verilerini kullanarak bağımsız denetim kalitesinin finansal performans üzerindeki etkisini incelemiştir. Bu kapsamda çalışmada şirketlerin bağımsız denetim kalitesini temsilen dört büyük denetim firması ve denetim görüşü değişkenleri; şirketlerin finansal performanslarını temsilen ise Tobin Q, Aktif Kârlılık (ROA) ve Özsermaye Kârlılığı (ROE) oranları dikkate alınarak çoklu regresyon analiziyle test etmişlerdir.

Akdoğan vd. (2018), 2014-2016 Yılları Arasında BIST Şirketleri ile İlgili Denetim Görüşleri adlı çalışmalarında, Borsa İstanbul’da işlem gören 511 şirketin denetim raporlarındaki görüşlerin içeriğini incelemiştir.

Akdoğan ve Bülbül (2019), çalışmalarında Türkiye’deki BIST 100 endeksinde yer alan firmaların 2017 yılındaki bağımsız denetim raporlarını incelemiş ve kilit denetim konularını ele alarak, bağımsız denetim şirketlerinin kilit denetim konularına yönelik yaptığı çalışmaları detaylarıyla analiz etmiş ve ilk uygulama sonuçlarını değerlendirmişlerdir.

Mat ve Önal (2019), Bağımsız Denetim Raporlarında Denetim Görüşünü Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Borsa İstanbul ‘da Bir Uygulama adlı çalışmalarında, denetim görüşünün finansal ve finansal olmayan değişkenlerden etkilendiğini araştırmışlardır.

Akdoğan (2019), çalışmada BİST şirketlerinin 2017 ve 2018 yıllarındaki denetim görüşleri ile bağımsız denetçi raporlarında verilen görüşün dayanağının incelenmesine yönelik bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma ise onun devamı niteliğindedir.

5. Araştırmanın Konusu ve Önemi

a. Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu BIST içerisinde yer alan işletmelerin denetçi görüşlerinin dağılımının ortaya konmasıdır. Bunun yanında işletmelerin raporlarına görüş verilirken hangi konuların kilit denetim konusu olarak belirlendiği incelenmiştir. Görüş olarak şartlı görüş alan işletmelerin hangi nedenle şartlı görüş aldıkları tespit edilmiştir. Bunu yanında olumlu görüş alan işletmelerin finansal durumlarına da bakılmıştır.

b. Araştırmanın Önemi

Araştırma, denetçi görüşlerinin bir önceki yıla göre değişimini, denetleyen firmaların pazardaki paylarını ve denetleyen tarafından tespit edilen kilit denetim konularını vurgulayarak denetim sektörünün durumu ve denetçilerin işletmelerde belirledikleri kilit denetim konularını ortaya koymuştur. BIST içinde yer alan işletmelerin finansal performanslarının nasıl değerlendirildiği ve standartlara uygun olarak raporladıkları bilgilerin doğruluğunun nasıl kontrol edildiğinin tespiti dış kullanıcıların bu raporlara güveni artıracaktır.

6. Araştırmanın Sonuç Tabloları

Tablo 1. 2019 Yılında Denetim Yapan Denetim Şirketleri Listesi ve Denetledikleri Firma Sayısı

2019 Denetim Şirketleri	Denetlenen Şirket Sayısı (2019)	Yüzdesi
HSY DANIŞMANLIK VE BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	13	3,1%
ATA ULUSLARARASI BAĞIMSIZ DENETİM VE SMMM A.Ş.	8	1,9%
A-1 YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK VE BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	2	0,5%
AAC BAĞIMSIZ DENETİM DANIŞMANLIK VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	1	0,2%
ABAKÜS BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	2	0,5%
AC İSTANBUL ULUSLARARASI BAĞIMSIZ DENETİM VE SMMM A.Ş.	5	1,2%
ADAY BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	2	0,5%
AKSİS ULUSLARARASI BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	4	0,9%
AREN BAĞIMSIZ DENETİM VE SMMM A.Ş.	2	0,5%
ARILAR BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	2	0,5%
ARKAN ERGİN ULUSLARARASI BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	12	2,8%
AS BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	1	0,2%
AVRASYA BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	1	0,2%

AYK BAĞIMSIZ DIŞ DENETİM VE DANIŞMANLIK A.Ş.	1	0,2%
BAKIŞ YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK VE BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	1	0,2%
BAN-DEN BAĞIMSIZ DENETİM HİZMETLERİ A.Ş.	1	0,2%
BDD BAĞIMSIZ DENETİM VE DANIŞMANLIK A.Ş.	2	0,5%
BDO DENET BAĞIMSIZ DENETİM VE DANIŞMANLIK A.Ş.	7	1,6%
BİRLEŞİK EKOL BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	1	0,2%
BİRLEŞİM BAĞIMSIZ DENETİM VE YMM A.Ş.	5	1,2%
CONSULTA BAĞIMSIZ DENETİM VE YMM A.Ş.	1	0,2%
DENGE BAĞIMSIZ DENETİM SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	5	1,2%
DMR BAĞIMSIZ DENETİM VE DANIŞMANLIK A.Ş.	1	0,2%
DRT BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	31	7,3%
ECOVIS DEĞER BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	1	0,2%
ELİT BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	4	0,9%
ENGİN SERBEST MUHASEBECİLİK MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	4	0,9%
FİNANSAL EKSEN BAĞIMSIZ DENETİM VE DANIŞMANLIK A.Ş.	1	0,2%
GÜNCEL BAĞIMSIZ DENETİM DANIŞMANLIK VE YMM A.Ş.	3	0,7%
GÜNEY BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	76	17,8%
GÜRELİ YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK VE BAĞIMSIZ DENETİM HİZMETLERİ A.Ş.	17	4,0%
İRFAN BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	5	1,2%
IŞIK YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK VE BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	3	0,7%
KARAR BAĞIMSIZ DENETİM VE DANIŞMANLIK A.Ş.	5	1,2%
KAVRAM BAĞIMSIZ DENETİM VE DANIŞMANLIK A.Ş.	3	0,7%
KETENCİ BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	1	0,2%
KÖKER YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK VE BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	2	0,5%
KPMG BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	39	9,2%
LİDYA BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	2	0,5%
MEGA GLOBAL ULUSLARARASI BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	5	1,2%
MERCEK BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	4	0,9%

MGI BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	7	1,6%
NOTE OFFİCE ULUSLARARASI BAĞIMSIZ DENETİM DANIŞMANLIK VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	3	0,7%
PwC BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	78	18,3%
RASYONEL BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	4	0,9%
REFORM BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	7	1,6%
REHBER BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	2	0,5%
REPORT BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	1	0,2%
SER-BERKER BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	1	0,2%
SUN BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	3	0,7%
ULUSAL BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	4	0,9%
ULUSLARARASI BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	1	0,2%
VEZİN BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	1	0,2%
VİZYON GRUP BAĞIMSIZ DENETİM.A.Ş.	7	1,6%
YEDİTEPE BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	5	1,2%
EDİT BAĞIMSIZ DENETİM HİZMETLERİ A.Ş.	1	0,2%
EREN BAĞIMSIZ DENETİM VE YMM A.Ş.	3	0,7%
TOPLAM	426	100,0%

Tabloya göre 4 büyüklerin sektör içindeki paylarının azaldığı dikkat çekmektedir. Her yıl BIST içerisinde yer alan işletmeleri denetleyen yeni bağımsız denetim işletmeleri sektöre girmektedir. 4 büyükler arasında ise PWC 78 firma ile en yüksek paya sahiptir. PWC'yi 76 firma ile Güney Bağımsız Denetim(E&Y) takip ederken, 39 firma KPMG ve 31 firma da DRT Bağımsız Denetim (Deloitte) tarafından denetlenmiştir Geriye kalan 202 işletme ise diğer denetim işletmeleri tarafından denetlenmiştir.

Tablo 2. 2014-2019 Yıllarına İlişkin Denetim Görüşlerinin Dağılımı

DENETİM GÖRÜŞLERİNİN GÖRÜŞ TÜRLERİNE GÖRE DAĞILIMI						
GÖRÜŞ TÜRLERİ	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Olumlu Görüş	413	415	429	449	440	344
Şartlı Görüş	52	52	47	41	61	57
Olumsuz Görüş	0	1	1	0	0	1
Görüş Vermekten Kaçınma	3	6	7	9	9	3
Yok	43	37	27	18	7	21
TOPLAM	511	511	511	517	517	426

Tablo 2’de görüldüğü gibi toplam işletme sayısının azalmasıyla birlikte olumlu görüşlerde göze çarpan bir azalma olmuştur. Buna rağmen şartlı görüş alan işletmelerin sayısı neredeyse aynıdır. Verilen şartlı görüşün sayısının firma sayısı azalmasına rağmen aynı seviyede kalması ekonominin durumu hakkında bilgi vermektedir. Sürdürülebilirliği kesin olmayan işletmelerin sayısının arttığı sonucuna varılabilir. Ayrıca finansal bilgilerine ulaşılamayan işletme sayısı önceki yıllara göre artmıştır. Bu bize işletmelerin finansal bilgilerini paylaşmada daha bilinçli olmaları gerektiğini gösterir.

Tablo 3. 2019 Yılında 2018 Yılına Göre Değişen Görüşlerin Dağılımı

Cari yılda bir önceki yıla göre verilen görüşün değiştiği firma sayısı	42
Cari yılda bir önceki yıla göre verilen görüşün değişmediği firma sayısı	384
Şartlıdan görüşten olumlu görüşe geçiş	10
Görüş bildirmekten kaçınmadan olumsuz görüşe geçiş	1
Olumlu görüşten görüş bildirmekten kaçınmaya geçiş	1
Şartlı görüşten görüş bildirmekten kaçınmaya geçiş	1
Olumlu görüşten şartlı görüşe geçiş	15
Görüş bildirmekten kaçınmadan şartlı görüşe geçiş	3

Tablo 3’te ise işletmelerin bir önceki yıla göre verilen görüşlerin değişip değişmediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda bir önceki seneye göre görüşü değişen işletmelerin sayısı kırk ikidir. Şartlı görüşten olumluya dönen firma sayısı on iken, olumlu görüşten şartlı görüşe dönen firma sayısı on beştir.

Tablo 4. Denetim Firmalarının 2014-2019 Yılları Arası Görüş Türlerine Göre Dağılımı

DENETİM FİRMALARININ GÖRÜŞ TÜRLERİNE VE YILLARA GÖRE DAĞILIMI							
Denetim Firmaları	Görüş Türleri	2014	2015	2016	2017	2018	2019
DRT BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş. (DELOITTE)	TOPLAM	74	74	82	57	54	31
	OLUMLU GÖRÜŞ	69	68	77	55	49	26
	ŞARTLI GÖRÜŞ	5	6	5	2	5	5
	GÖRÜŞ VERMEKTEN KAÇINMA	0	0	0	0	0	0
	OLUMSUZ GÖRÜŞ	0	0	0	0	0	0
GÜNEY BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş. (ERNST&YOUNG)	TOPLAM	80	79	70	80	80	73
	OLUMLU GÖRÜŞ	72	69	60	70	66	68
	ŞARTLI GÖRÜŞ	8	10	10	10	14	5
	GÖRÜŞ VERMEKTEN KAÇINMA	0	0	0	0	0	0
	OLUMSUZ GÖRÜŞ	0	0	0	0	0	0
PWC BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	TOPLAM	61	67	78	102	99	78
	OLUMLU GÖRÜŞ	58	62	72	98	97	74
	ŞARTLI GÖRÜŞ	3	5	6	2	2	4
	GÖRÜŞ VERMEKTEN KAÇINMA	0	0	0	2	0	0
	OLUMSUZ GÖRÜŞ	0	0	0	0	0	0
KPMG BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	TOPLAM	51	48	57	62	67	39
	OLUMLU GÖRÜŞ	47	44	54	57	61	36
	ŞARTLI GÖRÜŞ	0	0	0	5	6	3
	GÖRÜŞ VERMEKTEN KAÇINMA	0	0	0	0	0	0
	OLUMSUZ GÖRÜŞ	0	0	0	0	0	0
DİĞER DENETİM FİRMALARI	TOPLAM	202	206	197	198	209	144
	OLUMLU GÖRÜŞ	167	172	166	169	168	140
	ŞARTLI GÖRÜŞ	32	27	23	22	34	40
	GÖRÜŞ VERMEKTEN KAÇINMA	3	6	7	7	8	3
	OLUMSUZ GÖRÜŞ	0	1	1	0	0	1
BELİRTİLMEMİŞ	BELİRTİLMEMİŞ	43	37	27	18	7	21
TOPLAM		511	511	511	517	517	426

Tablo 4'te görüldüğü gibi elli yedi şartlı görüşün on yedisi en çok işletme denetleyen dört bağımsız denetim firması tarafından verilmiştir. Sektörde faaliyet gösteren diğer firmalar ise kırk şartlı görüş bildirmişlerdir.

Tablo 5. 2019 Yılına Ait Kilit Denetim Konuları ve Dağılımı

Kilit Denetim Konuları - 2019	Adet	Yüzde
Hasılat	118	20,3%
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	61	10,5%
Stoklar	51	8,8%
Maddi Duran Varlıklar	43	7,4%
Ticari Alacakların Geri Kazanılabirliği	34	5,8%
Kiralamalar Standardının İlk Kez Uygulanması	23	4,0%
Stok Değer Düşüklüğü	22	3,8%
Ertelenmiş Vergiler	21	3,6%
Maddi Duran Varlıklarda Yeniden Değerleme	18	3,1%
Finansal Varlıklar Ve Değerlemesi	17	2,9%
Şerefiye Değer Düşüklüğü	17	2,9%
Kredilere İlişkin Değer Düşüklüğü	17	2,9%
Faktöring Alacaklarına İlişkin Değer Düşüklüğü	16	2,7%
İlişkili Taraf İşlemleri	11	1,9%
Maddi Duran Varlıklar Değer Düşüklüğü	10	1,7%
Finansal Yatırımlar Ve Değerlemesi	10	1,7%
Finansal Borçlar	10	1,7%
Aktifleştirilen Geliştirme Maliyetleri	9	1,5%
Riskten Korunma Muhasebesi	9	1,5%
Arazi Ve Arsaların Gerçeğe Uygun Değer Tespiti	8	1,4%
Ticari Alacaklar Değer Düşüklüğü Karşılığı	7	1,2%
Türev Finansal Araçlar	6	1,0%
Ticari Alacaklar	5	0,9%
İşletme Birleşmeleri	5	0,9%
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar	5	0,9%
Dava Karşılıkları	5	0,9%
İşletme Sürekliliğine İlişkin Önemli Belirsizlik	4	0,7%
Bağlı Ortaklıklar Konsolidasyonu	4	0,7%
Kıdem Tazminatı Karşılığı	4	0,7%

Garanti Karşılığı	3	0,5%
Canlı Varlıkların Değerlemesi	2	0,3%
Açılış Bakiyeleri	2	0,3%
Kalıntı Değer Hesaplaması	1	0,2%
Taahhütler	1	0,2%
Kurumlar Vergisi İndirimi	1	0,2%
Nakit Ve Nakit Benzerleri	1	0,2%
Satış İndirimleri	1	0,2%
TOPLAM	582	100%

Tablo 5’te kilit denetim konularının %50’sinden fazlasının ilk beş maddede yer aldığı görülmektedir. Buna göre BIST’te yer alan işletmelerin en önemli konusunun hasılatın belirlenmesi olduğu tespit edilmiştir. Hasılatın dışında yatırım amaçlı gayrimenkuller, stoklar, maddi duran varlıklar ve ticari alacakların geri kazanılabilirliği işletmeler için kilit denetim konusu olmuştur. Daha önceki dönemde BIST100 kapsamında yapılan çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Akdogan, 2020)

Tablo 6. 2019 Yılına Ait Dikkat Çekilen Hususlar ve Dağılımı

Dikkat çeken hususlar - 2019	Sıklık
Ticari alacaklar	3
İhaleye giriş yasağı	1
Ücret indirimleri	1
İşletmenin sürekliliğiyle ilgili önemli belirsizlik	4
Yaptırımlar	4
Portföy sınırlamalarına uyum	1
Düzeltilme kayıtlarının yapılmaması	1
Kira sözleşmesi (Stadyum)	1
Yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değeri	1
İşletme birleşmesi	1
Covid-19’a bağlı işletme sürekliliğiyle ilgili önemli belirsizlik	3
Devam eden davalar	4

Tablo 6’da görüldüğü üzere bağımsız denetim raporlarında açıklanan dikkat çekilen hususlar Covid-19, işletmenin sürekliliği ticari alacaklar ve yaptırımlar olmuştur. İşletmelerin finansal hayatlarını sorunsuz olarak devam ettirebilmeleri için bu hususlar önem taşımaktadır.

Tablo 7. 2019 Yılına Ait Olumlu Görüş Dışındaki Görüşlerin Dayanakları

Olumlu görüş dışındaki görüşlerin dayanakları	Sıklık
Stok sayımına iştirak edememe	8
Alacakların geri kazanılabilirliğine dair değerlendirme yapılamam	2
Şerefiye	2
Ödenmeyen finansal borçlar	2
Finansal varlıkların değerlendirilmesi	8
Vergi cezası	1
Covid-19 etkisiyle işletmenin sürekliliği ile ilgili önemli belirsizlik	2
Yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değeri	2
İşletmenin sürekliliğine dair önemli belirsizlik	10
Karşılık ayırmama	3
Mevzuat dışı karşılık ayırma	1

Tablo 7’de görüldüğü gibi olumlu görüş dışında verilen görüşlerin dayanakları arasında en göze çarpanı işletmenin sürekliliğindeki belirsizliktir. Bu konunun dışında stok sayımı ve finansal varlıkların değerlendirilmesi işletmelerin şartlı görüş almalarının önemli nedenleri arasında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8. 2019 Finansal Tablolarında Zarar Açıklayan Şirketlere Ait Bağımsız Denetim Görüşleri

Zarar Açıklayan Firmalara Ait Görüşler	Firma Sayısı
Zarar açıklamasına rağmen olumlu görüş alan firma sayısı	67
Zarar açıklamasına rağmen görüş bildirmekten kaçınılan firma sayısı	3

Bazı durumlarda işletmeler zarar açıklasalar dahi şartlı görüş almayabilirler. Bunun nedenleri arasında büyük bir holdingin içerisinde yer alması veya geçmiş yılları incelendiğinde iyiye giden bir durum sergilemesi olabilir.

Tablo 9. Yıllara Göre 4 Büyük Denetim Firmasının Toplam İçindeki Ağırlıkları

YILLARA GÖRE 4 BÜYÜK DENETİM FİRMASININ TOPLAM İÇİNDEKİ AĞIRLIKLARI										
2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
131	158	165	177	180	266	268	287	301	300	201
227	237	243	247	253	511	511	511	517	516	426
57,71%	66,67%	68,31%	71,66%	71,54%	52,05%	52,45%	56,16%	58,22%	58,14%	47,18%

Tablo 10. Bağımsız Denetim Görüşüne Ulaşamayan Şirket Sayısı

BAĞIMSIZ DENETİM GÖRÜŞÜNE ULAŞILAMAYAN ŞİRKET SAYISI												
YILLAR	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
ULAŞILAMAYAN ŞİRKET SAYISI	8	8	6	8	9	43	37	27	18	7	26	

Tablo 11. İncelenen Şirket ve Bağımsız Denetçi Sayısı

İNCELENEN ŞİRKET VE BAĞIMSIZ DENETÇİ SAYISI											
YILLAR	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
İNCELENEN ŞİRKET SAYISI	227	237	243	247	253	511	511	511	517	517	426
TOPLAM BAĞIMSIZ DENETÇİ SAYISI	38	38	34	31	30	66	66	69	67	66	57

7. Sonuç ve Değerlendirme

İşletmeler tarafından sunulan finansal bilginin gerçeğe uygun sunumu ve ihtiyaca uygun olması hususunun yatırımcı ve borç verenler açısından önemi büyüktür. Bu bilginin şeffaflığı ve gerçeğe uygun sunum yapıldığına duyulan güven, yatırımcıların ve borç verenlerin alacakları ekonomik kararlar için önemlidir. Bu hassasiyetle yapılan bağımsız denetim faaliyetleri sonuçları analiz edildiğinde işletmelerin ekonomik durumlarıyla ilgili gerçek ve şeffaf bilgi elde edilmesi mümkündür.

Çalışmamızda 2019 yılı kapsamında Borsa İstanbul'da yer alan bütün işletmeler incelenmiştir. Ancak 426 işletmenin finansal verilerine ve bağımsız denetim raporlarına ulaşılmıştır. Yapılan analizde bir işletme hariç bütün işletmelerin denetim görüşü aldığı tespit edilmiştir. Geçmiş yıllarda yapılan çalışmalar ile karşılaştırıldığında 2019 yılında bir işletmenin olumsuz görüş aldığı tespit edilmiştir. Yaptığımız araştırmaların kapsamını artırmak amacıyla bir önceki yıla göre değişen denetim görüşleri de analiz

edilmiştir. Bu analiz sonucunda olumlu görüşten şartlı görüşe değişen görüş sayısı dikkatimizi çekmiştir. Bu sayının çokluğu şartlı görüşten olumlu görüşe değişen görüş sayısından fazladır. Bu durum, bize, işletmelerin süreklilikleri ile ilgili çalışmalara ağırlık vermeleri gerektiğini anlatmaktadır.

2019 yılı kapsamında bağımsız denetim raporlarında bildirilen kilit denetim konuları ve dikkat çekilen hususlar çalışmada analiz edilmiştir. Bağımsız denetim raporlarına göre kilit denetim konusu olarak belirlenen “Hasılat’ın Muhasebeleştirilmesi” konusu bağımsız denetçilerin çok önem verdikleri bir konu olarak tespit edilmiştir. Bunun nedeni ise en çok kilit denetim konusu olarak belirlenen konu “Hasılat’ın Muhasebeleştirilmesi” konusudur. Dikkat çeken hususlar başlığında raporlanan konular ise işletmenin sürekliliği, yaptırımlar ve devam eden davalar olmuştur. Yine bu analiz sonucunda işletmelerin süreklilikleri ile ilgili çalışmalarına önem vermeleri ve süreklilikle ilgili olumsuz riskleri asgariye indirmeleri gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Ülkemiz ekonomisinin durumunun bir göstergesi olarak BIST içinde faaliyet gösteren işletmelerin şeffaf raporlamaya ve sürdürülebilirliklerine verecekleri önem ile şartlı görüş bildirimlerinin azalacağı düşünülmektedir. Ayrıca yatırımcılar ve borç verenler daha güvenilir yatırım araçları olarak daha hızlı ve kolay bir şekilde işletmelere kaynak sağlayacaklardır.

KAYNAKÇA

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu

Akdoğan N, Aktaş M, Gülhan O.(2015). Borsa İstanbul'da Bağımsız Denetim Şirketleri ve Bağımsız Denetim Görüşleri Üzerinde Bir İnceleme, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Sayı: 20

Akdoğan N, Gülhan O, Aktaş M.(2015). Halka Açık Şirketlerde Bağımsız Denetçi Görüşleri Borsa İstanbul Gözaltı Pazarı Örneği. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Sayı: 17, ss.245-259

Akdoğan, N., & Bülbül, S. (2019). BAĞIMSIZ DENETÇİ RAPORLARINDA KİLİT DENETİM KONULARININ BİLDİRİLMESİNDE BİST 100 ŞİRKETLERİNDEKİ İLK UYGULAMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA. *Muhasebe ve Denetime Bakış= Accounting & Auditing Review*, 18(56), 1-24.

Akdoğan, N., Güdü, E.S., Işık, A., Sevindik, İ., Şahin, D., Özkan, G.(2018). 2014-2016 Yılları Arasında BİST Şirketleri ile İlgili Denetim Görüşleri, TÜRMOB Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Sayı: 54(1)

Akdoğan, N. (2020). BORSAN İSTANBUL (BİST) ŞİRKETLERİNİN 2017 ve 2018 YILLARINDAKİ DENETİM GÖRÜŞLERİ İLE BAĞIMSIZ DENETÇİ RAPORLARINDA VERİLEN GÖRÜŞÜN DAYANAĞININ İNCELENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA. *Muhasebe ve Denetime Bakış= Accounting & Auditing Review*, 19(59), 1-18.

Altaş, S.(2016). Bağımsız Denetim Sonucunda Düzenlenecek Görüş Yazısının Türleri ve Şirket Yönetimine Etkisi, İSMMMOM Mali Çözüm Dergisi, Sayı: 134, Mart-Nisan

BDS 200 Bağımsız Denetçinin Genel Amaçları ve Bağımsız Denetimin Bağımsız Denetim Standartlarına Uygun Olarak Yürütülmesi

BDS 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi. Raporunda Bildirilmesi

BDS 705 Bağımsız Denetçi Raporunda Olumlu Görüş Dışında Bir Görüş Verilmesi

Cengiz, S., Yusuf, D. İ. N. Ç., & Güngör, S. (2017). BAĞIMSIZ DENETİM KALİTESİNİN FİNANSAL PERFORMANS ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ: BORSAN İSTANBUL'DA BİR UYGULAMA. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 171-197. DOI: 10.31460/mbdd.533127

Kavut, F. L., & Güngör, N. (2018). Bağımsız denetimde kilit denetim konuları: BİST-100 şirketlerinin 2017 yılı analizi. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, 16(59), 59-70.

Mat, M , Önal, S . (2019). Bağımsız Denetim Raporlarında Denetim Görüşünü Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Borsa İstanbul İmalat Sanayi Sektörü Şirketleri Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 21 (3), 733-760.

Sekizsu, B., & Ertaş, F. C. (2018). Şirketlerin Bağımsız Denetim Raporlarının Analizi: Borsa İstanbul'da Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (80), 43-64.

Uyar S., Çelik M.(2009). İMKB'nda İşlem Gören Şirketlerin Görüşlerinin ve Denetim Raporlarının Denetim Şirketleri Açısından Araştırılması, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 41, ss.140-156.

Yaşar, A.(2015). Olumsuz Denetim Görüşü ve Bağımsız Denetçi Değişikliği Arasındaki İlişki: Borsa İstanbul Sanayi Şirketleri Üzerine Bir Uygulama, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 65, ss.81-96 . DOI: 10.25095/mufad.396517